

Çevresel Baskı Gruplarının Okul Yönetimine Etkileri (Adıyaman İli Örneği)

Yrd. Doç. Dr. Kenan Özcan
Adıyaman Üniversitesi-Turkey
kozcan04@hotmail.com

Özet

Her devirde görülen ancak sanayileşme süreci ve modern devletlerin kurulmasıyla etkililiği artan baskı grupları, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu gruplar birçok alanda olduğu gibi küresel, ulusal, bölgesel ve yerel yapılanmaları ile makro düzeydeki eğitim politikalarından, okulların yönetilmesi süreçlerine kadar etkili olabilmektedirler. Okullara bu grupların baskılarının yön verdiği, bu baskıların olmadığı toplum ve eğitimin demokratik olamayacağı ileri sürülmektedir. Buna karşın baskı gruplarının istek ve beklentilerinin okulun işleyiş ve değerlerine zarar vermemesi için okulların güçlü bir felsefeye sahip olması gerekir. Bu çalışma, çevresel baskı gruplarının okul yönetimine etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmaya amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğiyle belirlenen toplam 14 okul yöneticisi katılmıştır. Veriler, yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile yüz yüze görüşülerek elde edilmiş ve yazılı olarak kaydedilmiştir. Veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı içerik analizi ile çözümlenerek kodlama benzerlikleri ve farklılıklarının uyum oranı belirlenmiştir. Analiz sonucunda konuya ilişkin temalar ana-kategoriler ve alt-kategoriler şeklinde frekans ve yüzde olarak verilmiştir. Ayrıca doğrudan alıntılarla katılımcı görüşleri betimlenmiştir. Çevredeki baskı gruplarından kamu kurumları, bazı büyük işletmeler, kırtasiyeciler, dershaneler ve velilerin okullara katkı sağlamalarına karşın, eğitim sendikalarının, vakıflar, dernekler vs. okullara maddi veya manevi katkıların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ilkökul, ortaokul ve lise kademelerine göre çevresel baskı guruplarının okullara katkıları, beklentileri ve baskılarının farklılaştığı görülmektedir. Baskı gruplarının etkileri okul türü ve kademesi, bulunduğu bölge, başarısı, öğrenci ve veli profiline göre değişebilmektedir. Okula katkı sağlayan velilerin okuldan beklentileri artmakta hatta bu bazen baskıya dönüşebilmektedir. Bu baskılar genellikle öğrenciye yüksek not verilmesi, oturulacak yer ve sıra arkadaşının seçilmesi ile şube değişimi konularında olmaktadır. Bu ve benzeri beklentileri karşılanmayan bazı veliler, yöneticileri, üst makamlara şikâyet edebilmektedirler. Öğretmenlerin okul yönetiminden ders programları, nöbet günü ve yerinin seçilmesi ile belli gün ve saatlerde ders verilmemesi konusunda beklentileri olmaktadır. Okul yöneticileri, baskı gruplarının okulun kültürüne aykırı olan beklentilerini en aza indirebilmek için açık, tarafsız ve hesap verebilir yönetim yaklaşımlarını uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, baskı gruplarının okula katkılarının sağlanması, buna karşın beklentilerinin okulun işleyiş ve değerlerine zarar vermeden karşılanabilmesi için iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi yönündeki çalışmalara gereksinim olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yönetimi, Baskı grupları, Okul yöneticileri, Okul türleri.

GİRİŞ

Gelişmiş ülkelerde beşinci güç olarak kabul edilen ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak görülen baskı grupları, iktidarların eğitim politikaları ve programları konusunda karar verme süreçlerini etkileyebilmektedirler. Bu gruplar küresel, ulusal, bölgesel ve yerel yapılanmaları ile makro düzeydeki genel eğitim politikalarından okulların yönetilmesi süreçlerine kadar etkili olabilmektedirler. Baskı gruplarının eğitim yönetimi ve politikalarına etkisine ilişkin çalışmalar gelişmiş ülkelerde daha fazla olmasına karşın, ülkemizde bu konuda çok az çalışma bulunmaktadır. Bu grupların okul yönetimine etkilerini belirleyebilmek için öncelikle baskı grupları olgusunun ve tarihsel sürecin açıklanmasına gereksinim vardır.

Sanayileşme süreci ile birlikte devlet olgusu değişime uğrayarak, en az karışan devletten müdahaleci, koruyucu ve günümüzde ise sosyal devlet anlayışına dönüşmüştür (Özer, 1996). Modern devletlerin doğuşu ile siyasi partiler ve parlamentoların oluşturulmasının bir sonucu olarak çok sayıda örgütlü ve etkin baskı grupları kurulmaya başlamıştır. Bu süreçlerden de önce, kilise ve kasaba temsilcileri ile tüccar locaları şeklinde örgütlenen baskı gruplarının İngiliz siyasetinde yer aldığı bilinmektedir (Uluç, 1999). Baskı grupları aslında her devirde bir şekilde görülmüş, hatta totaliter rejimler bile bunlarla uzlaşmıştır (Kuzu, 1985). Osmanlı Devletinde “hâkim gruplar” olarak adlandırılan baskı grupları, devletin güçlü olduğu dönemde padişahlarla uzlaşırken, imparatorluğun zayıflamaya başladığı on altıncı yüzyıldan sonra isteklerini kabul ettirmişlerdir (Tuş, 1995). Osmanlı döneminde baskı grupları eğitime yön vermesine karşın tek taraflı bakış açılarını eğitim uygulamalarına yansıtılmaları nedeniyle bilim ve kültürün gelişimini sınırlandırdıkları ileri sürülmektedir (Akyüz, 2001).

Amerikan siyaset bilimci Bentley (1908) ilk kez yirminci yüzyılın başlarında, ortak çıkarlar etrafında birleşen baskı gruplarının politik yaşamdaki rollerinin önemini “The process of government” isimli kitabında açıklayarak bu grupların bazı ülkelerin yasama organlarında nasıl temsil edildiklerini incelemiştir. Truman (1951) ise Bentley düşüncesinden yola çıkarak “grup teorisi” kavramını ortaya atmıştır. Ayrıca, resmi görüntünün arkasındaki mekanizmayı oluşturan çarkların işleyişine ışık tutarak yasama ve yürütme organlarıncı oluşturulan hukuk normlarının gerçekte hangi etkiler altında oluşturulduğu ve bu süreçteki baskı gruplarının oynadığı rolü aydınlatmıştır (Akt: Kapani, 2005). Amerika Birleşik Devletlerinde baskı gruplarının politik sistem üzerindeki etkilerine ilişkin akademik çalışmalar 1950’li yıllarda başlatılmıştır (Thomas, 2004).

Herhangi bir örgütü dolaylı veya doğrudan etkilemeye çalışan gruplara söz konusu örgüt açısından birer baskı grubu denilebilir (Toprakçı, 2001). Baskı grupları (pressure groups), toplumdaki farklı sosyal güçlerin örgütlenerek, kendi istekleri doğrultusunda toplumsal menfaatlerini iktidara ileten ve bireyin çıkarından çok grubun çıkarlarını gözetken (Opfer, 2001) toplumun gerçek iradesini belirleyen ve yönetime meşruluğunu kazandıran (Akad, 1979) bilinçli ve örgütlü menfaat

gruplarıdır (Tunaya, 1982). Bu grupların karar mekanizmaları içinde temsilcileri olsa da (Aktan, Ay ve Çoban, 2007) doğrudan siyasal iktidara talip değillerdir (Çam, 1991;). Ancak bu gruplar siyasi partiler ve kamuoyu üzerinde doğrudan ya da dolaylı, gizli ya da açık baskı kurarak (Leslie, 1984; Akçalı, 1995) tarafsızlık ya da partiler üstü etiketlerini de kullanarak (Kuzu, 1985) hükümeti etkilemek için kamu politikası geliştirmeye çalışan organizasyonlardır (Watts, 2007). Baskı grupları, üyelerinin ekonomik ve diğer kaynaklarını bir merkezde toplayarak politika üretme süreçlerini etkilemek amacıyla politik eylemlerinde kullanırlar (Granados ve Knoke, 2010). Sivil toplum kuruluşları olarak adlandırılan sendikalar, odalar, dernekler ile etnik, milli ve dini kurumlar siyasal ve toplumsal yaşama ilişkin her alanda ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde bir baskı unsuru oluştururlar. Baskı gruplarının toplumda demokrasinin gelişmesinde önemli fonksiyonları vardır. Hatta bu grupların, siyasal partiler kadar önemli olduğu ileri sürülmektedir (Çağlar, 1997). Baskı grupları siyasal partilerle birlikte çoğulcu demokrasilerde birbirlerini tamamlayan bir işleve sahiptirler (Kışlalı, 2007; Turan, 1987).

Toplumda örgütlenen farklı sosyal güçlerin tanımlanmasına ilişkin çıkar ve baskı grupları kavramları kullanılmaktadır. Bu iki kavram benzer anlamlarda kullanılmasına karşın, aralarında az da olsa bir farklılık vardır. Çıkar gruplarının (interest groups) temel özellikleri ortak çıkar güdüsüdür (Kapani, 2013). Bunlar maddi veya manevi menfaatler etrafında toplanarak uzmanlığa dayalı örgütlenmiş (Aktan, Ay ve Çoban, 2007) ve siyasal yönetimden çeşitli taleplerde bulunan toplumsal gruplardır (Yayla, 1998). Çıkar grupları, etkinlikleri ile organize bir biçimde siyasal iktidarı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyerek menfaatler elde etme çabasına girdikleri zaman baskı gruplarına dönüşmektedirler (Aktan vd., 2007; Kuzu, 1985).

Baskı grupları, çıkar gruplarının ileri bir aşamasıdır. Her baskı grubu aynı zamanda bir çıkar grubu olduğu halde, her çıkar grubu baskı grubu olmayabilir (Öztekin, 2003). Farklı toplumsal grupların temsilcisi olarak kurulan baskı grupları, siyasal iktidarları kendi görüşleri doğrultusunda etkileyerek kararlar almaya, hiç değilse düşünmeye zorlamaktadırlar (Okutan, 2006). Ancak bu grupların, iktidarların kararları üzerindeki etkisini ölçmenin güç olduğu belirtilmektedir (Ehrmann, 1962). Baskı grupları, ortak menfaatler ve tutumlar etrafında toplananlar olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır (Kuzu,1985; Tezcan, 2012). Ortak menfaatler etrafında toplananların belirleyici ölçütü ekonomik faydadır. Bunlar üyelerinin ekonomik çıkarları gözetmek ve geliştirmek amacıyla faaliyet gösteren, etkili olmaları için üyelerini zorlayan (Opher, 2001) işçi, işveren ve tarım sektörü kuruluşlarıdır. Ortak tutumlar etrafında birleşen baskı grupları ise, maddi olmaktan çok paylaşılan amaç, bir dava veya korunmak istenen manevi ve felsefi değerleri önemserler (Çağlar, 1997).

Baskı gruplarına ilişkin her toplum bilimci kendine özgü bir sınıflamaya yönelmiştir (Abadan, 1959; Tunaya, 1982; Turan, 1987). Alan yazında, Akad (1979) tarafından yapılan ve üç grupta toplanan sınıflandırmaya daha çok yer verilmektedir. Bunlardan birincisi üniversiteler, dinsel ve gençlik örgütleri ile diğer

düşünce örgütleri olan *ideolojik* baskı grupları, ikincisi kırsal alan ve kentlerde çalışan işçi ve işveren kuruluşları gibi *sınıfsal yapıya dayalı* baskı grupları, üçüncüsü ise yasama, yürütme ve kamusal yargı organları ile bürokratları ve teknokratları örgütleyen meslek kuruluşları gibi *politik nitelikli* baskı gruplarıdır.

Baskı grupları güçlerini, üyelerinin iletişimi, ortak hareket etmesi, saygınlığı (Turan, 1987) bütünlüğü, programı, üye sayısı, coğrafi dağılımı, liderlik olgusu, üyelerinin ekonomik ve sosyal statüsü, geçmişi ve anayasal dayanaklarından almaktadır (Dinçer, 1998).

Baskı grupları, hedeflerine ulaşabilmek için kamu görevlilerine baskı uygulayarak istedikleri yönde kararlar almaya zorlamaktadırlar. Baskı yöntemleri olarak *ikna* (Kuzu, 1985), kendi çıkarlarına uygun kararların alınmadığı ve özellikle seçim ve hükümet krizi dönemlerinde çeşitli propaganda (Brown, 1992) yöntemlerini de kullanarak *tehdit* (Canöz, 2007), üyelerini *doğrudan* ve *greve* harekete geçirme, *rüşvet* (Dinçer, 1998) *kollektif rüşvet* (Kışlalı, 2007) finansal kriz çıkararak lobi faaliyetleri ile *kamuoyunu etkileme*, hukuksal ve meşru yolların kullanılmasını sağlayarak *hükümetin çalışmalarını engelleme* şeklinde olmaktadır (Kuzu, 1985).

Gelişmiş batı demokrasilerinde, baskı grupları lobi adı altında etkinlikler yapmaktadırlar (Arabacı, 2008; Göksu ve Bilgiç, 2003). Lobcilik, kongre koridorlarında yürütülen kulis faaliyeti (Kodalıoğlu, 1994) olup *ikna* ve *inandırma* yöntemlerini uygulayarak, karar verme mekanizmaları üzerinde doğrudan baskı yaparak (Abadan, 1959) politik kararların bir grubun veya ülkenin lehine-aleyhine çevirebilme becerisidir (Kazancı, 2001). Baskı grupları lobciliği de içine alan bir kavramdır.

Baskı grupları küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası boyutta ekonomi, hukuk, güvenlik, insan hakları, çalışma barışı, sağlık ve eğitim konularında daha çok etkili olmaya başlamışlardır. Kıta Avrupa'sında, 1958'de imzalanan Roma anlaşması ile Avrupa Birliği (AB) uyum süreci hızlanmış, üye ve aday ülkelerin birliğe uyum sağlamaları sürecinde özellikle kültür ve eğitim konularında bu grupların etkililiği artmıştır (Arabacı, 2008). Baskı grupları bölgesel ya da uluslararası platformlarda ülke politikaları ve eğitim sistemlerini etkilemektedirler (Thomas, 2004). AB içerisinde Avrupa Komisyonu, Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Komite, Avrupa Adalet Divanı baskı gruplarından bazılarıdır. Özellikle Avrupa Komisyonu, AB'nin bütünleşme sürecinde baskı gruplarının politika geliştirmeleri konusunda öncü rol oynamaktadır (Granados ve Knoke, 2010).

Eğitim sisteminde üst düzeyde politika oluşturmadan, okullarda karar verme süreçlerine kadar örgütlenmiş ya da örgütlenmemiş gruplara genel olarak baskı grubu denilmektedir (Gül, 2006). Sosyal, politik ve ekonomik sahnede rol oynayan bütün kurum, örgüt ve grupların eğitim örgütleri üzerinde bir baskı unsuru oluşturma potansiyeli vardır (Toprakçı, 2001). Sosyal ve ekonomik olduğu kadar politik bir girişim olan eğitimi, özellikle düzenli gruplar etkilemek isterler. Okul, çok değişik baskı gruplarının ortasında yer alan ve herkesin etkilemek istediği toplumsal açık bir sistemdir (Yiğit ve Bayraktar, 2006). Okul yönetiminde etkili olan bütün iç ve

dış ögeler, birer baskı unsurudurlar. İç ögeler, okulu oluşturan ve onun yapısında yer alan tüm öğelerdir. Bunlar okulda çalışan yöneticiler, öğretmenler, yardımcı personel ve öğrencilerdir. Dış ögeler ise, okulun yapısı içinde olmayan ancak onu etkileyen ve yönetime dolaylı etkide bulunan öğelerdir (Bursalıoğlu, 1998). Toplumun insan kaynağını yetiştiren okul, çevresel baskı grupları tarafından etkilenmek istenir (Nural, 2002). Çevresel baskı grupları; veliler, okul aile birlikleri, kitle iletişim araçları, çeşitli vakıflar, dernekler, sendikalar, basın yayın örgütleri, siyasal partiler, bürokratlar ve güç sahibi olan diğer etkili kişi ya da örgütlerdir. Bütün bu gruplar okulun içinde yer almasalar da okulun yönetimi, yapısı ve işleyişi üzerinde etkilerinin olduğu söylenebilir. Okullarla etkileşim içinde olmak isteyen baskı grupları, bir yandan okullara yardım ederken, diğer taraftan amaçlarını okul yönetimine yansıtmak isteyebilir (Gül, 2006), kendi değer ve normlarının yeni kuşaklara aktarması için talepte bulunur, hatta baskı yapabilirler (Tezcan, 2010). Eğitim sisteminin merkezîyetçi yapı ile yönetildiği ülkelerde, merkez örgütü okullarda pek çok sorun yaratabilmekte, üst düzey bir eğitim yöneticisi bazen okul yönetimini de devreden çıkararak sınıftaki en küçük gelişmelere dahi müdahale edebilmektedir (Toprakçı, 2002).

Baskı grupları, amaçlarına ulaşabilmek için yasama ve yürütme erkini de etkileyebilmektedir. Özellikle kamu eğitiminde istenen hedeflere ulaşılmaması durumunda, değişik baskı gruplarının eğitim üzerinde etkin olma çabaları öne çıkmakta (Perris, 1998), okulun etkililiği tartışılmakta ve baskılar artmaktadır (Hoy ve Miskel, 2010). Baskı grupların okullara yön verdiği, bunların baskıların olmadığı toplum ve eğitimin demokratik olamayacağı ileri sürülmektedir. Buna karşın, okulların çevrenin her isteğine boyun eğmemesi, gelenek ve değerlerine zarar verebilecek istemlere karşı direnmesi gerekmektedir. Bunun için okulların güçlü bir felsefeye ve kurumsal kültüre sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Aydın, 2004; Başaran, 2000; Bursalıoğlu, 1999).

Okullar açık sistem özelliği göstermesinden dolayı, hem çevredeki değişimlerinden etkilenmekte, hem de onları etkileyebilmek için farklı yöntem ve araçlar kullanmaktadırlar (Açıkalin, 1995). Bunun için yöneticilerin, okul-çevre ilişkilerine gereken özeni göstermeleri ve bu konuda planlı çalışmalar yapmaları bir zorunluluk olarak görülmektedir (Aydın (2004). Ekonomik olanakları yetersiz ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü okullarda, öğrencilerin eğitim giderlerinin karşılanması için her türlü desteği sağlayabilecek baskı gruplarıyla işbirliği yapılmasının toplumsal bir sorumluluk olduğu belirtilmektedir (Aydın, 2006). Geçmişte eğitimin finansmanını tamamen devlet karşılarken, günümüzde eğitim talebinin artmasıyla birlikte yurttaşların istediği oranda bütçe sağlayan bir devlet anlayışı olmadığı (Psacharopoulos,1990) için baskı gruplarının katkıları daha çok önem kazanmaktadır. Eğitimin artan eğitim maliyetleri işveren örgütleri, gönüllüler ve eğitimden doğrudan faydalananlarca karşılanması bütün dünyada giderek yaygınlaşmaktadır (Masri, 1998).

Baskı gruplarının daha çok mesleki ve teknik eğitim (MTE) katkı sağladıkları söylenebilir. AB ülkelerinde işveren örgütleri, mezunlarını istihdam ettikleri MTE

kurumlarının politikalarının belirlenmesi süreçlerine doğrudan katılmaktadırlar. AB ve aday ülkelerde, baskı grupları olan işçi ve işveren kuruluşları “sosyal ortak” olarak kabul edilmektedir (Winterton, 2000). Sosyal ortakların bilgiye dayalı küresel ekonominin oluşturulması sürecinde MTE güçlendirilmesi için vazgeçilmez rollerinin olduğu vurgulanmaktadır (The Copenhagen Declaration, 2002). AB’ye aday ülke olan Türkiye’de de işçi ve işveren kuruluşları son yıllarda sosyal ortak olarak kabul edilmektedir. Aslında ülkemizde 1930’lu yıllardan beri Milli Eğitim Şuralarına doğrudan katılan baskı gruplarının makro eğitim politikaları hakkında görüş bildirme (MEB, 1995) geleneği de vardır. Ülkemizde etkin olan bazı baskı grupları, Türk Eğitim Vakfı, Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Milli Eğitim Vakfı, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (MEGEP, 2006) ve eğitim işkolunda çalışan sendikalar ile ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kurulan diğer vakıf ve derneklerdir.

Türkiye’de işveren örgütleri, 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı yasa ile sanayinin gereksinim duyduğu nitelikte teknik işgücünün yetiştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı ve MTE okullar ile işbirliği yapmaktadırlar (Emiroğlu, 1996; MEB, 1996). Son yıllarda sektör ile mesleki ve teknik okullar arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi için, bu okulların organize sanayi bölgelerinde kurulması ve okul yönetiminde sanayi sektöründen bir temsilcinin bulunması yönünde kararlar alınmıştır (MEB, 2012). Ülkemizde 2000-2007 yılları arasında 54 işçi ve işveren kuruluşu, mesleki ve teknik liselerin teknolojik altyapısının güçlendirilmesi amacıyla yaklaşık 70 milyon TL harcama yapmıştır (Özcan, 2006). Benzer şekilde, Amerika Birleşik Devletlerinde devlet okullarının (Charter School) 10 yıllık değerlendirme raporunda, işletmeler ile bu okullar arasında 140.800 işbirliği protokolü yapılmıştır (The American Federation of Teachers, 2002). My Kleby (1987) iş dünyasıyla okullar arasındaki işbirliğinin sağlıklı yürütülebilmesi için bazı öneriler geliştirmiştir. Bunlar, planların uzun dönemli yapılması, hedeflerin ve karşılıklı çıkarların belirlenmesi, fikirlerin uyuşumunun sık sık gözden geçirilmesi, sürekli iletişim, ortak eğitim programlarının yapılması, işbirliği takımlarının kurulması, öğretmen ve öğrencilerin iş dünyasını ziyaret etmelerinin sağlanması ile sürecin izlenmesi ve değerlendirilmesidir (akt: Baas, 1990).

AB ülkelerinde, MTE yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi amacıyla Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi, Uluslararası Mesleki Eğitim ve Öğretim Birliği ile Avrupa Eğitim Vakfı çalışmalar yapmaktadır. Bu kurumlar AB’ye üye ve aday ülkelerde nitelikli teknik işgücünün yetiştirilmesi için araştırmalar yapmakta, ülkelerin durumuna göre öneriler geliştirmekte ve AB fonlarından MTE sistemlerinin güçlendirilmesi için finansman ve uzman desteği sağlamaktadırlar (MESS, 1999; Oğuz, 1992; Zengingönül, 1998). AB fonlarından 2000-2008 yılları arasında Türkiye’de MTE sisteminin güçlendirilmesi amacıyla 248.32 milyon Dolar hibe kredi verilmiş, ayrıca 2004-2008 yılları arasında Leonardo da Vinci Projeleri kapsamında 54.369.100 Avro finansman sağlanmıştır (Özcan, 2009). Avrupa Komisyonunun 58.2 milyon Avro hibe finansmanı ile ülkemizde Mesleki ve Teknik Eğitimi Güçlendirme

Projesi yapılmıştır. Proje, sosyal ortaklar ile MTE kurumları arasında bölgesel ve yerel düzeyde işbirliğin güçlendirilmesi amaçlamaktadır (MEGEP, 2006).

Bu çalışma, okul müdürlerinin görüşlerine göre, çevresel baskı gruplarının okula etkilerini belirleyerek, yöneticilerin okulun işleyiş ve değerlerinden ödün vermeden bu grupların beklentileri nasıl karşıladıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu genel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir;

1. Çevredeki vakıf, dernek, işletme, işçi ve işveren kuruluşları ile bürokrat ve politikacıların okulunuza sağladığı katkılar, beklentiler ve baskılar var mıdır?
2. Okul aile birliğine kimler seçiliyor, birlik ve veliler okulunuza ne tür katkılar sağlamakta ve bu katkılar karşılığında beklentileri ve baskıları var mıdır?
3. Öğretmenlerin okul yönetiminden beklentileri nelerdir?
4. Baskı gruplarının beklentilerini okulun işleyiş ve değerlerine zarar vermeden nasıl karşılıyorsunuz?

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, bir durumu analiz ve tasvir etme ile bir kişi ya da grubun davranış ve inançlarını yorumlama konusunda derinlemesine bilgi sağlar (Creswell, 2002). Olgu bilim deseni ise, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Bu yöntemde veriler, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardan toplanır. Bu yöntemin başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Mili Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında görev yapan yöneticiler, okulun özelliğinden kaynaklanan nedenlerden dolayı içsel ve dışsal baskı grupları ile sürekli etkileşim halindedirler. Okul yöneticilerinden, bir taraftan çevresel baskı gruplarından okula katkı sağlamaları ve işbirliği içerisinde olmaları istenirken, diğer taraftan onların okulun işleyiş ve düzenine müdahale etmemeleri için kurumsal bir felsefe oluşturmaları beklenir. Okul yöneticilerinin konuya ilişkin izlenimlerinin belirlenmesi, ancak olguyu yaşayan, gönüllü olarak dışa vurabilecek kişilerden derinlemesine ve ayrıntılı bir biçimde öğrenilebileceğinden dolayı, bu çalışmanın olgu bilim çalışması olduğu söylenebilir.

Çalışma Grubu: Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklem tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı, katılımcıların evreni temsil edebilmesi yönünde ön bilgiye sahip olduğu kabul edilir (Bailey, 1994). Maksimum çeşitlilik örneklemede, çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliği maksimum derecede yansıtılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışma 2013-2014 öğretim yılı Güz döneminde Adıyaman il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarından ilkököl, ortaokul ve lise türlerinde görev yapan okul müdürleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya üç

ilkokul, iki ortaokul, bir İmam Hatip Ortaokulu, bir Anadolu İmam Hatip Lisesi, bir Anadolu Lisesi, bir Anadolu Öğretmen Lisesi, bir Fen Lisesi, bir Kız Teknik ve Meslek Lisesi, bir Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, bir Anadolu Sağlık Meslek Lisesi ve bir Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdürü olmak üzere 11 okul türünden toplam 14 yönetici katılmıştır. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin tamamının cinsiyeti erkek, yaş ortalaması 45 ve yöneticilik kıdemi ortalaması 13 yıldır. Yöneticilerden sekiz kişi lisans ve altı kişi ise yüksek lisans mezunudur. Okullarda çalışan ortalama öğretmen sayısı 47 ve öğrenim gören ortalama öğrenci sayısı 838'dir. Okul yöneticilerinin demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Sıra No	Okul Türü	Öğrenim Durumu	Yaş	Yöneticilik Kıdemi	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Görüşme Süresi
1	İmam Hatip Ort.	YL	37	9	42	611	120
2	Anadolu Lisesi	L	40	6	38	540	40
3	İlkokul	YL	43	16	38	600	50
4	Ticaret Lisesi	L	55	26	72	1500	55
5	İlkokul	YL	48	12	43	684	60
6	Anadolu Sağlık ML	L	40	5	31	450	52
7	Kız Teknik ve ML	L	41	8	47	840	53
8	İlkokul	L	58	34	42	900	57
9	Anadolu İmam HL	YL	41	4	65	1200	60
10	Ortaokul	L	50	18	52	1600	55
11	Anadolu Öğret. L	L	47	18	46	479	57
12	Ortaokul	YL	40	9	50	850	65
13	Fen L	L	44	8	33	424	58
14	Teknik ve End. ML	YL	45	12	65	1050	95

Veri Toplama Aracı: Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formun oluşturulmasında alan yazın taranarak baskı gruplarına ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından iki okul yöneticisi ile ön görüşme yapılarak baskı gruplarının okula katkısı ve beklentilerine ilişkin yönetici görüşleri saptanmaya çalışılmıştır. Görüşme formuna eğitim yönetimi ve denetimi alanında çalışan dört öğretim üyesinin görüşü alındıktan sonra gerekli düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular araştırmanın alt-amaçları ile uyumlu olarak dört genel başlık altında toplanmaktadır. Bunlar sırasıyla sivil toplum kuruluşları, bürokrat ve politikacılar, okul aile birliğinin ve veliler ve öğretmenlerin okula katkıları ve/veya beklentilerinin neler olduğu ile bu beklentilerin okulun işleyiş ve değerlerine zarar vermeden nasıl karşılandığına ilişkin sorulardır. (Örnek sorular: "Çevredeki vakıf, dernek, işletme, işçi ve işveren kuruluşları ile bürokrat ve politikacıların okulunuza sağladığı katkılar, beklentiler ve baskılar var mıdır?" "Baskı gruplarının beklentilerini okulun işleyiş ve değerlerine zarar vermeden nasıl karşılıyorsunuz? vb.). Bu sorulara ek olarak, okul yöneticileri ile görüşme sürecinde nasıl, neden, niçin

gibi açık uçlu ayrıntılı sorular da yöneltilerek derinlemesine bilgi sağlanmaya çalışılmıştır.

İşlemler ve Verilerin Analizi: Veri toplama aracı geliştirildikten sonra, formdaki sorulara bağlı kalınarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin kesintiye uğramaması ve veri kaybını önlemek için yöneticilerden daha önce randevu alınmıştır. Görüşme sürecinden elde edilen veriler yazılı olarak kayıt edilmiştir. Elle yazılan veriler, daha sonra bilgisayar ortamında yazıldıktan sonra elektronik ortamda okul yöneticilerine gönderilerek, ek bilgi veya düzeltmelerin yapılması sağlanmıştır. Görüşme süresi yaklaşık 50-60 dakika sürmüştür.

Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve doğrudan sık sık alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Analiz sonucunda elde edilen veriler, daha önceden belirlenen, ana-kategoriler ve alt-kategoriler olarak kodlanmıştır. Ana-kategoriler araştırmanın her alt amacı için belirlenen baskı gruplarının okula katkıları, beklentileri ve baskılarıdır. Her bir ana-kategori ile uyumlu temalar ise alt-kategoriler olarak kodlanmış ve tüm ifadelerin frekansları ve yüzdeleri belirlenerek tablo şeklinde verilmiştir. Örneğin, çevredeki vakıf, dernek, işletme, işçi ve işveren kuruluşları ile bürokrat ve politikacıların okula sağladıkları katkıların neler olduğunun analiz edilmesi sürecinde, “katkılar” ana-kategori olarak belirlenmiştir. Alt-kategoriler ise, bu kurumların okullara teknolojik altyapı ve bakım onarım desteği sağlaması, öğrencilere giyim, dersane bursu ve kırtasiye desteği vs. sağlaması şeklinde belirlenerek tablo şeklinde düzenlenmiştir. Doğrudan alıntının kime ait olduğuna ilişkin kodlamada, çalışma grubunun demografik özellikleri tablosundaki (Tablo 1) sıra numarasına göre belirtilmiştir. Örneğin; tabloda 2. satırda yer alan Anadolu lisesi (2A), 10. satırda yer alan Ortaokul 10A olarak kodlanmıştır.

Çalışmanın Geçerlik ve Güvenirliği: Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve yansız olarak gözlemesidir. Araştırmaya katılanların görüşleri olduğu gibi ve yansız olarak değerlendirilmiştir. Güvenirlik ise, gözlenen durum ile ilgili, farklı gözlemciler ya da aynı gözlemci tarafından farklı zamanlarda elde edilen sonuçların ilişkilendirilmesidir (Cohen, Monio ve Morrison, 2007). İki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılan betimsel analizin ilk adımında analiz için bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci adımda ise kavramsal kodlar belirlenerek verilerin tanımlanması çalışması yapılmıştır. Bu amaçla her iki araştırmacının kodlama benzerlikleri ve farklılıkları “Güvenirlik: Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100 (Miles ve Huberman, 1994) formülüyle hesaplanmıştır. Çalışmada kodlamalardaki uyuşum yüzdesi toplamda tüm sorular için % 94 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın güvenirliliği açısından en az % 70’lik bir güvenirlilik değerine ulaşılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

BULGULAR

Araştırmanın bu alt başlığında 11 farklı okul türünde görev yapan toplam 14 okul yöneticinin görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

1. Çevresel Baskı Gruplarının Okullara Katkıları, Beklentileri ve Baskılarına İlişkin Bulgular

Çevredeki vakıf, dernek, işletme, işçi ve işveren kuruluşları ile bürokrat ve politikacıların zaman zaman okullara katkı yapmanın yansıra bazı istek ve beklentileri de olmaktadır. Bu grupların okullara ne tür katkı sağladıkları ve bunların karşılığındaki beklentileri ve baskıların neler olduğuna ilişkin bulgular Tablo 2’de sıralanmıştır.

Tablo 2.

Çevredeki Vakıf, Dernek, İşletme, İşçi ve İşveren Kuruluşları ile Bürokrat ve Politikacıların Okula Sağladıkları Katkılar, Beklentiler ve Baskılar Nelerdir

Ana Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans(n)	Yüzde(%)
Katkılar	Öğrencilere giyim yardımı	14	100,0
	Okula teknolojik altyapı ve bakım onarım desteği	12	85,7
	Öğrencilere dersane bursu	10	71,4
	Okula kırtasiye desteği	6	42,8
	Katkı yok	2	14,2
Beklentiler	Okulda tanıtım yapma	12	100,0
	Yayınlarının alınması	8	57,1
Baskılar	Mevzuata uymayan istekler	8	57,1
	Şikâyetler		42,8

*Bir katılımcı birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 2’de, görüldüğü gibi çevresel baskı gruplarının okullara katkıları olmasına karşın beklentileri hatta bazı konularda baskıları da olabilmektedir. Konuya ilişkin bulgular alt başlıklar şeklinde verilmiştir.

1.1. Çevresel Baskı Gruplarının Okula Sağladıkları Katkılara İlişkin Bulgular

Okulların çevresindeki kırtasiyeler, dershaneler, işletmeler ve işveren örgütleri okullara bazı katkılar sağlamaktadırlar. Bu katkılar daha çok öğrencilere yönelik olmasının yanında okulun gereksinim duyduğu teknolojik altyapı ve küçük onarımlar şeklinde gerçekleşmektedir. Okul yöneticilerinin %100’ü, çevredeki baskı gruplarının okullarda gereksinimi olan bazı öğrenciler için giyim yardımı yaptıklarını belirtmişlerdir. Bir imam hatip ortaokul yöneticisi okul türü avantajını da kullandığını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A1);

“...valilik ve milli eğitim müdürlüğünün de desteğiyle, çevredeki tekstil işletmeleri son 3 yıl içinde 700 öğrencimiz için yaklaşık 50 000 TL değerinde elbise, ayakkabı ve çanta yardımı yaptı. Ayrıca Sosyal Yardım Vakfınca gereksinimini olan bazı öğrenci ailelerine okul harcamaları için yılda bir defa olmak üzere 80 TL yardım yapılıyor. Şu anda bir kamu kuruluşunun sağladığı 20 000TL değerinde malzeme desteği ile okul bahçesine bir yemekhane inşaatına başladık. Diğer harcamaları da bazı işletmeler karşılayacaklar...”

İşveren kuruluşlarının okullara katkı sağlamaları konusunda özellikle valiliğin öncülük etmesi sonucunda katkı miktarı artmaktadır. Bu konuda bir Anadolu Lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A11);

"...valiliğin öncülüğünde ve il genelinde yapılan proje kapsamında bir ticari kuruluş, bir okulun boyanmasını ve küçük onarımlarının yaptırılmasını sağladı. Okulda boya ve küçük onarımlara ihtiyaç olduğunda, bu işletmeden yardım alıyorum ..."

Yöneticilerin % 85.7'si işveren kuruluşları ile kırtasiyelerin okullara teknolojik altyapı ve bakım onarım desteği, % 42.8'i de roman ve hikaye kitapları sağlandıklarını belirtmişlerdir. Bir ilkököl yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A8);

"...okulumuzun kırtasiye ihtiyacı ve öğrencilerin yardımcı kaynaklarını geçen yıl iki kırtasiyeden aldık. Kırtasiyenin biri okulumuza bir bilgisayar ve televizyon aldı. Diğeri ise öğretmenler odasına klima taktı ve yerleri parke döşetti. Ayrıca kütüphanemize hikâye ve roman başışladılar, ihtiyacı olan öğrencilere yardımcı kaynakları ücretsiz verdiler..."

Yöneticilerin % 71.4'ü dershanelerin bazı fakir öğrencilerine indirim veya ücretsiz eğitim olanağı sağladığını belirtmişlerdir. Bir ortaokul yöneticisi konuya ilişkin şunları belirtmiştir (A12);

"...dershaneler; öğrencilerimizi müşteri olarak görüyorlar. Okulda tanıtım yapıp broşür dağıtıyorlar. Öğrencilerimize ücretsiz deneme sınavı yaparken aileleri hakkındaki iletişim bilgilerini alıp başarılı öğrencilere indirimli, hatta ücretsiz dershaneye kaydediyorlar. Okulumuza hiçbir katkı sağlamamalarına karşın, yetiştirdiğimiz öğrencilerimizi bir anlamda kaparak kendi başarılarıymış gibi göstererek reklam yapıyorlar..."

Okulu sanayinin içinde olan bir teknik ve endüstri meslek lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A14);

"öğrencilerimiz arasında akran baskısı ve zorbalığına ilişkin sorunların yaşanması nedeniyle koridor ve bahçeye güvenlik kamera sistemi kurmamız gerekiyordu. Organize sanayi bölgesi başkanı ile görüştük ve bu sistemin finansmanını onlar sağladılar....bunun dışında genel olarak bazı bölümlerimizde öğrencilerin eğitim amacıyla kullandığı sarf malzemeleri (kaynak elektrotu kablo, sigorta, çıkma makine parçaları vs.) işletmeler sağlıyorlar. Buna karşın okulumuzun çevresinde öğrencilerimiz öğle yemeği yiyebilecekleri yerler olmadığı için bazı büyük işletmelerin yemekhanesinden faydalanmaları konusunda görüşmeler yaptık 15-20 öğrenciyi bile kabul etmediler..."

Oku yöneticilerinin % 14.2'si çevresel baskı gruplarından okulları için herhangi bir katkı almadıklarını belirtmişlerdir. Ticaret lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A6);

"...sanayide gezmediğimiz işletme, kapısını çalmadığımız işveren kuruluşu kalmadı, ancak okulumuza yapılan katkılar çok sınırlı düzeyde kaldı ..."

Buna karşın kız teknik ve meslek lisesi yöneticisi okulu için baskı gruplarından herhangi bir katkı istemediğini belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A4);

"...devletten gelen ödenek dışında çevredeki işletmeler ile diğer baskı gruplarından herhangi bir katkı almadım, kimseden de bir şey de istemedim. Okulumuzun teknolojik donanımı yeterli..."

Bir Anadolu Lisesi yöneticisi, öğrencilerin okulu ve ili temsil ettikleri etkinliklere daha kolay finansman desteği bulduklarını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A2):

"...dört yıl boyunca fizik, kimya ve biyoloji alanında çevre iller arasında bilgi yarışması düzenledik. Yarışmaya katılan öğrencilerimizin harcamalarını bir yıl belediye, üç yıl bir gaz şirketi ve velilerimiz karşıladılar..."

Açık ve hesap verebilir yönetim yaklaşımını sahip okul yöneticileri velilerden daha fazla destek almaktadırlar. Buna karşın eğitim sendikaları eğitimin sorunlarına ilişkin herhangi bir katkı veya çözüm üretme noktasında çalışmalar yapmamaktadırlar. Bir ortaokul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A12);

"...eğitim sendikaları, üyelerin aidatlarının devlet tarafından karşılanmasından sonra, ilimizde eğitimin daha kaliteli olması için proje üretmek, çalışmalar vs. düzenlemek yerine üye sayısını artırma ve kendi üyelerinin yönetici olmaları için uğraşmaktadırlar. ..."

Çevresel baskılardan okullarla ticari ilişkileri olan kırtasiyelerin ilkokul ve ortaokullara, mezunlarını istihdam eden sanayi kuruluşları mesleki ve teknik liselere ve ilin temsil edilmesi için etkinliklere katılan liselere ise belediye, bazı şirketler ve velilerin katkı sağladığı görülmektedir. Okullara katkı sağlanmasında valiliğin öncülük etmesinin yanında, okul yöneticilerinin girişimlerinin de belirleyici olduğu söylenebilir. Buna karşın eğitim sendikalarının kendi üyelerinin gereksinimleri dışında okula herhangi bir katkı sağladıkları söylenemez.

1.2. Baskı Gruplarının Okuldan Beklentilerine İlişkin Bulgular:

Çevredeki vakıf, dernek ve hastanelerin okullarda tanıtım yapma, afiş asma, broşür dağıtma gibi talepleri olmaktadır. Kırtasiyeler yardımcı kaynaklar ve deneme sınavlarının alınması yönünde beklentileri vardır. Dershaneler ise deneme sınavları yaparak başarılı öğrencileri kendi kurumlarına kayıt etmek için çalışmalar yürütmektedirler. Yöneticilerin % 100'ü vakıf, dernek, dershane, kırtasiye ve hastanelerin okullarında tanıtımlar yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Anadolu Sağlık Meslek Lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A6);

"...ilimiz ve çevre illerdeki özel hastanelerin yetkilileri öğrencilerimizin mezun olduktan sonra kurumlarında çalışmaları için kurumlarını tanıtıcı etkinlikler düzenliyorlar..."

Bir ilkokul yöneticisi ise vakıf ve derneklerin bazı konularda tanıtımlar yapmaları için beklentilerinin olduğunu belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A5);

"...ilimizdeki bazı vakıflar ve dernekler kendi programları çerçevesinde il düzeyinde şiir, kitap okuma, kısa film, kompozisyon, iş güvenliği konularında yarışmalar düzenliyorlar. Bizlere afişlerini ve konu hakkındaki izin yazılarını gönderiyorlar. Katılmak isteyen öğrenciler ilgili kuruma giderek düzenlenen yarışma ve etkinliklere katılıyorlar..."

Okul yöneticileri, milli eğitim müdürlüğü bürokratlarının da baskı yaptığını belirterek farklı konularda beklentilerinin olduğunu belirtmektedirler. Bir ortaokul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A12);

"...okulda bir sorun olduğunda, örneğin çatı aktığında, ısıtma, su ya da elektrik sisteminde arıza olduğunda bütçemizde ödenek olmasa da milli eğitim müdürlüğü bizim çözmemizi istiyor. Sorunu çözmek için diğer kamu kurumlarından yardım istemek durumunda kalabiliyoruz. Ancak bu durum okulumuzun ve bizim itibarımıza zarar veriyor. Okullara yeterli kaynak gönderilmediği konusunu veli veya okul için yardım istediğimiz kişilere inandırıyoruz. Milli eğitimin müdürlüğünün bizden beklentisi kendilerine herhangi bir sorunla gitmeyelim ve bir şeyler istemeyelim..."

Başka bir ortaokul yöneticisi üst düzey bir bürokratın beklentisi konusunda şöyle söylemektedir (A1);

"...eşi okulumuzda öğretmen olan bir üst düzey bürokrat beni arayarak, eşine 18 saat zorunlu ders yerine 10 saat vermemi istedi..."

1.3. Çevresel Baskı Gruplarının Okul Yöneticilerine Baskı Yapmalarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticileri, bürokrat ve politikacıların okulun kültürüne ve mevzuata uymayan bazı isteklerini baskı olarak algılamaktadırlar. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin % 57.1'i il milli eğitim müdürlüğü yöneticilerinin mevzuata uymayan isteklerinin başarısız öğrencilerin sınıf geçirilmesi, yüksek not verilmesi ve geçmişe yönelik sağlık raporunun kabul edilmesi, % 42.8'i bazı kırtasiyelerin okulların haksız rekabet oluşturdukları gerekçesiyle öğretmen ve yöneticileri şikayet ettikleri belirtmişlerdir. Bir Anadolu Lisesi yöneticisi milli eğitim müdürlüğü yöneticilerinin baskı yaptığını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A2);

"...bir il milli eğitim yöneticisi, sekiz dersten kalan ve 20 gün devamsızlığı olan öğrencinin sınıfı geçmesi için benden istekte bulundu,...benzer istekler genelde oluyor"

Bir ilkokul yöneticisi, daha az kaynak kitap satan kırtasiyecilerin öğretmenlerin velileri bazı kırtasiyelere yönlendirdikleri gerekçesiyle il merkezindeki ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerini şikâyet ettiklerini belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A8);

"...ilimizdeki bazı kırtasiyeciler, öğretmenlerin kaynak kitapları almaları konusunda velileri belli kırtasiyelere yönlendirdiklerini ileri sürerek iki yıl üst üste milli eğitim müdürlüğüne şikâyet etiler. Rekabet koşullarını bozduğumuz gerekçesiyle bizim ve öğretmenlerimiz hakkında soruşturma açıldı ..."

Bir ortaokul yöneticisi ise bazı durumlarda bürokrat ve politikacıların doğrudan ya da milli eğitim müdürlüğü yöneticileri aracılığıyla baskı yaptıklarını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A12);

"... İŞKUR'un maaşını ödemediği ve okulumuzda çalışan temizlik elemanından hiçbir verim alamadık. Bu nedenden dolayı, bu kişinin alınarak başka bir kişinin gönderilmesi için kuruma başvuruda buldum. En az 10 tane bürokrat ve politikacı bu kişinin okulda kalması için dilekçemi geri çekmem konusunda ısrarcı oldular..."

Sendikaların eğitimin daha kaliteli olması, eğitimcilerin eğitimi, açık ve hesap verebilir bir yönetim yaklaşımının uygulanması için çalışmalar yapması beklenir. Ancak ilde en yüksek puanla öğrenci alan lise yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A13);

"...sendikalar, okulumuzda var olan düzeni ve disiplin anlayışımızı zaman zaman sabote etmek için ders boykotları, kılık kıyafet yönetmeliğine aykırı davranmalar ve okul içi öğretmenler arasında hizipleşmeler yaratıyorlar..."

Bir ilkokul yöneticisi ise bir sendikanın baskı yaptığını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A5);

"...bir eğitim sendikası bana baskı uyguluyor... seni istediğim yere gönderirim algısı yaratmaya çalışıyor. Benim memurumu sendikaya üye olmasının karşılığında başka okula tayinini çıkardılar..."

2. Okul Aile Birliği ve Velilerin Okullara Katkıları, Beklentileri ve Baskılarına İlişkin Bulgular

Ülkemizde öğrenci velilerinin, ilkokuldan liseye doğru okuldan beklentileri artmasına karşın, okulla işbirliği ve katkılarının azaldığı söylenebilir. Okul aile birliğine seçilen üyelerin bireysel özellikleri ile birliğin ve velilerin okula yaptıkları katkılar ve bu katkıların karşılığında beklentileri ve bazı konularda baskı yapmalarına ilişkin bulgular Tablo 3'te sıralanmıştır.

Tablo 3.

Okul Aile Birliği ve Velilerin Okula Sağladıkları Katkılar, Beklentiler ve Baskılar Nelerdir

Ana Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okul Aile Birliği Üyelerinin Özellikleri	Eğitim düzeyi yüksek	13	92,9
	Çevrede tanınanlar	13	92,9
	Etkili bürokratlar	13	92,9
	Kolay ulaşılabilecek	13	92,9
	Sorunlara çözümler üretebilecek	13	92,9
	Zaman ayıracak	13	92,9
Katkılar	Katkı payı	8	57,1
	Sponsor olma	4	28,6
	Bağış	3	21,4
	Sınıf değiştirme	14	100,0
Beklentiler	Yüksek not	12	85,7
	Geçmiş raporun kabul edilmesi	10	71,4
	İyi bölümlere kaydetme	10	71,4
	Oturduğu sırayı ve arkadaşını değiştirme	2	42,9
Baskılar	Öğretmen tercihi	6	42,9
	Dolaylı baskı	6	42,9
	Şikâyet etme	3	21,4
	Okulu basma	3	7,1

*Bir katılımcı birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 3'te, görüldüğu gibi, okul aile birliği üyelerinin özellikleri, birlik üyeleri ve velilerin okula katkıları, beklentileri ve baskılarına ilişkin bulgular yer verilmiştir.

2.1. Okul Aile Birliğine Seçilen Kişilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Okul aile birliği yönetim kurulunu veliler seçmesine karşın, birliğe kimlerin seçileceği konusunda okul yöneticilerinin belli beklentileri bulunmaktadır. Okul yöneticilerinin % 92,9'unun birliğe seçilecek velilerin eğitim düzeyi yüksek, çevrede tanınan, kolay ulaşılabilen, okulun sorunlarına çözüm üretebilecek, zaman ayıracak ve etkili konumda olan bürokratların seçilmesi yönünde çaba harcadıkları görülmektedir. Bir Anadolu İmam hatip lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A9);

"...velilerimiz görev ve sorumluluk almaktan kaçınıyorlar. Kurul kâğıt üzerinde kalıyor, aylık toplantı tutanaklarını imzalamak için okula gelmekten bile kaçınıyorlar. Aile birliğinin okula somut katkısı pek olmuyor..."

Buna karşın fen lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A13);

"...yeni seçilen okul aile birliği yönetimi okulumuzun sorunlarına daha duyarlı ve istekliler. Okulumuza katkı sağlamak için pek çok kamu kurumu ve işverenle görüşüyorlar. Öğrencilerimizi, öğretmenlerine ders dışında soru sorabilecekleri bir çalışma ortamının dizayn edilmesi, parke alımı ve okulun önünün mermer döşenmesi için sponsorlar buldular..."

2.2. Velilerin Okula Katkılarına İlişkin Bulgular

Yöneticilerin % 57,1'i velilerin 10-25 TL arasında yılda iki kez katkı yaptığını, % 28.6'sı bazı velilerin okulun gereksinimleri için sponsor olduklarını ve %21.4'ü ise kayıt döneminde bağış yaptıklarını belirtmişlerdir. Velilerden bağış almanın bazen daha sonra farklı sıkıntılara neden olduğunu belirten bir ilkökul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A3);

"...kayıtta diğer veliler okula 50-100 TL bağış yaparken bir velimiz 750 TL vermiş. Ancak sonraki süreçte okulda her şeye karışmaya, öğretmenlerimizi yönlendirmeye hatta bana tavsiyelerde bulunmaya başladı. Ben kendilerini odama davet ederek, okula gönüllü bağış yaptığını ancak bunun karşılığında okulun işleyişine karışma hakkının olmadığını söyledim..."

2.3. Velilerin Okuldan Beklentilerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin tamamı, velilerin çocuklarının sınıfının değiştirilmesi, % 85.7'si yüksek not verilmesini, % 42,9'u oturduğu sıranın ve arkadaşlarının değiştirilmesini, ve istedikleri öğretmen sınıfına verilmesini ve % 71,4'ü geçmişe yönelik sağlık raporunun kabul edilmesi ve meslek liselerinde (sınavsız aldığı için) daha iyi bölüme kaydedilmesini beklemektedir. Bir Anadolu Lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A2);

"...okulumuzda öğrencilere fazla not verilirse velilerle sorun yaşamıyoruz. Eğer notlar düşük olursa sorunlar ortaya çıkıyor. Not verirken cebinizden para mı gidiyor diye tepki gösteriyorlar. Yedi dersten kalan öğrencinin sınıfı geçmesi için MEM şube müdürlerine telefon ettiriyorlar..."

Meslek liselerinde ise yüksek not talebi olmamasına karşın öğrencinin staj yeri konusunda beklentilerinin olduğunu belirten Sağlık Meslek Lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A6);

"...öğrencilerimiz çok başarılı olduğu için velilerimizden not yükseltme talebi gelmiyor. Öğrencilerimiz sınavda yüksek puan alarak okulumuza istedikleri bölüme kayıt yaptırıyorlar. Her bölümle ilgili bir veya iki şube olduğu için sınıf değişimi de olmuyor. Velilerden öğrencilerin staj yapacakları yerler konusunda bazen talep geliyor. Öğrencilerimizi evlerine en yakın sağlık kuruluşuna staja gönderiyoruz..."

Velilerin okullara katkı sağlamlarında farklı beklentileri olduğunu belirten ortaokul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A12);

"...velilerden sınıfın boyanması, perde, projeksiyon, bilgisayar vs. konusunda yardım istediğimizde bu talepleri istemeyerek karşılıyorlar ancak sınıftaki pek çok şeye karışmak istiyorlar, öğretmene dayatmalar yapabiliyorlar hatta okulu bile yönetmeye kalkışıyorlar..."

2.4. Velilerin Okul Yönetimine Baskılarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin % 42.9'u velilerin çocuklarının herhangi bir durumuna ilişkin dolaylı baskı yapmaya çalıştıklarını, % 21.4'ü milli eğitim müdürlüğü, valilik

veya “Alo 147 MEB Şikayet Hattına” telefon ettiklerini ve % 7.1’i de velilerin okulu bastıklarını belirtmişlerdir. Bir ortaokul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A12);

“...okulumuzda, üç sınıftaki sorunlu öğrencileri öğretmenler kurulu kararı ile farklı sınıflara dağıttık. Veliler çocuklarını da yanlarına alarak okulu bastılar. Bizi öğrencilerimizin yanında zor duruma düşürdüler...”

Diğer ortaokul yöneticisi de benzer bir sorunu yaşadığını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A10);

“...çocuğu müzik dersinden 90 alan kadın velimiz okula gelerek ders öğretmeni ve benimle neden düşük not veriyorsunuz, bu dersin ne önemi var, özel okullarda her öğrencinin bütün derslerine 100 puan veriyorlar, liseye yerleştirmede çocuklarımız onlarla nasıl rekabet edecek diye sorun çıkardı...”

Bir ilkokul yöneticisi, velinin istediğini yapmadığı için şikâyet edildiğini belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A3);

“...çocuğunu bir şubeye kayıt ettiğim veli, daha sonra öğretmen konusunda farklı duyumlar nedeniyle müdür yardımcısı ile görüşerek çocuğunu farklı şubeye tekrar kayıt yaptırmış. Evrakları daha sonra kontrol ettiğimizde bu öğrencinin iki şubeye kayıt edildiğini fark ettik. Veliye telefonda neden böyle bir şey yapmaya gereksinim duydunuz dedim. Çocuğunu istediği şubeye yazmadığım için beni valiliğe dilekçe ile şikâyet etmiş. Valilik hakkımda soruşturma başlattı...”

3. Öğretmenlerin Okul Yönetiminden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin okul yönetiminden bireysel ya da toplu olarak beklentileri olmasına karşın bunların okulun genel işleyişi ile düzeninin bozulmasını olumsuz etkileyecek durumda olmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin okul yönetimlerinden beklentilerine ilişkin durumlar Tablo4’te sıralanmıştır.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Okul Yönetiminden Beklentileri Nelerdir

Ana Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde (%)
Beklentiler	Ders programı	14	92,9
	Nöbet günü ve yeri	12	85,7
	Dersin belli gün ve saatlere konması	11	78,6
	Sınıf seçimi	8	57,1
	Bazı sendikaların ayrıcalık istemesi	5	35,7
	Kararlara katılma	3	21,4

*Bir katılımcı birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 4’te, görüldüğü gibi okulda içsel baskı grubu olan öğretmenlerin okul yönetiminden bazı beklentileri vardır. Okul yöneticilerinin % 92,9’u öğretmenlerin ders programları, % 85,7’si nöbet günü ve yeri, % 78,6’sı belli gün ve saatlerin boşaltılması, % 57,1’i sınıfın fiziki durumu ya da şube seçimi, % 35,7’si yöneticilerle aynı sendikadan olanların ayrıcalıklar istemesi ve % 21,4’ü ise okulda kararlara katılma konularında beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu beklentilerinin okulun işleyişini kesintiye uğratabilecek ya da zarar verecek bir netlikte olmadığı görülmesine karşın bir ilkokul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A5);

“...aynı sendikaya üye olduğumuz öğretmen arkadaşlar, okulun işleyişine ilişkin bazı konularda ayrıcalık isteyebiliyorlar ...”

Bir ortaokul yöneticisi de okulunda ayrıcalık isteyen sendika üyesi öğretmenlerin olduğunu belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A1);

“...okulda kendi üyeleri için ayrıcalık isteyen öğretmen sendikaları var. Ancak ben herkese eşit mesafede durarak bunları engelleyebiliyorum...”

4. Okul Yöneticileri Baskı Gruplarının Beklenti ve Baskılarını Okulun İşleyiş ve Değerlerine Zarar Vermeden Nasıl Karşılıklarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticileri baskı gruplarının istek ve beklentilerini karşılarken okulun değerlerini, yasa ve yönetmelikler ile genel etik ve meslek etiği ilkelerini göz önünde bulundurmamak durumundadır. Okul yöneticilerinin baskı gruplarının okuldan beklenti ve hatta baskılarını dengelemek için nasıl bir yönetim anlayışı benimsediklerine ilişkin bulgular Tablo 5’te sıralanmıştır.

Tablo 5.

Okul Yöneticilerinin Baskı Gruplarının Beklenti ve Baskılarını Karşılama İçin Yönetim Stratejileri

Ana Kategoriler	Alt Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yönetim Stratejisi	Açıklık	14	100,0
	Hesap verebilirlik	14	100,0
	Tarafsızlık	14	100,0
	Yasa ve yönetmelikleri uygulama	14	100,0
	Genel ve meslek etik ilkeleri uyma	12	85,7
	Kurum kültürü oluşturma	11	78,6
	Karşılıklı fayda	8	57,1
	Katılımcı yönetim	8	57,1
	E-okul sistemini kullanma	8	57,1
	Taviz verme	3	21,3

*Bir katılımcı birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 5’te, okul yöneticileri baskı gruplarının okuldan beklentileri ve hatta bu beklentilerin baskıya dönüşmesi durumunda kurumunun değerlerini koruyarak nasıl bir yönetim stratejisi izlediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Yöneticilerin tamamı açık, hesap verebilir, tarafsız ve baskılar karşısında okulun değerlerinden taviz vermemek için yasa ve yönetmeliklere bağlı kaldıklarını, % 85,7’si genel ve meslek etiği ilkelerinden taviz vermediklerini, % 57,1’i baskı grupları ile karşılıklı fayda ve % 57,1’i yönetimde katılımcılığın önem verdiklerini belirtmişlerdir. Okul yöneticilerinin % 57,1’i e-okul sisteminin kullanılmasının, geriye dönük not değiştirme ve raporun kabul edilmemesi konusunda baskı gruplarına karşı ellerinin güçlendiğini belirtmişlerdir. Yöneticilerin % 78,6’sı kurum kültürünün gelişmesi için çaba harcadıklarını belirtmelerine karşın % 21,3’ü bazı durumlarda öğretmenlere taviz vermek durumunda kaldığını belirtmiştir. Bir ilkökul yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A3);

“...okulda herkese eşit mesafede duruyorum. Dışarıdan gelebilecek baskılar konusunda da yasal mevzuata ve okulumuzun geleneklerine göre davranıyorum... Görüldüğü gibi benim makam odamda plazma televizyon, deri koltuk ve klima yoktur. Devlet bunları bana vermiyorsa ben kırtasiyecilerin öğrencilerime kitap satması karşılığında bir şeyler ...”

Bir lise yöneticisi sistem kurmanın önemine belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A9);

“...öğrencinin notunun yükseltilmesi ve devamsızlığının silinmesi konusunda baskılara karşı durma konusunda e-okul sistemi elimizi eskiye göre daha çok güçlendiriyor. Sisteme zamanında girilen not ve devamsızlıkları değiştiremiyoruz ...”

Buna karşın bir ilkokul yöneticisi bazı durumlarda taviz vermek durumunda kaldığını belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A3);

“...öğretmenlerin bazı isteklerini yerine getiriyorum. Hatta bazen ödün vermek durumunda kalabiliyorum. İzin istediklerinde vermediğim zaman, hastaneye gidip 5 gün rapor alıyorlar, bu durum işlerimizi daha da zora sokuyor...”

Bazı konularda okul ile işletmelerin karşılıklı çıkar sağladıkları durumlar da olmaktadır. Bu konuda teknik ve endüstri meslek lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A14);

“...öğrenci sırası üreten bir mobilya işletmesinin boru bükme makinesi, okulumuzda ise bu makine olmasına karşın öğrencilerimize uygulama yaptıracak sarf malzeme yoktu. Döner sermayemiz olmadığı için işletme ile işbirliği protokolü yaptık. Onların borularını bizim öğrencilerimiz bükerek hem işi öğrendiler hem de bunun karşılığında işletme atölyemize kaynak makinesi ve diğer ders araçları aldılar...”

Bir ilkokul yöneticisi de okulunun en çok tercih edilen kurum olduğunu belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A8);

“...bazı veliler okula yeni başlayan çocukları için öğretmen tercihinde ısrar ediyorlar. Tercih edilen öğretmenlere alt yapısı en zayıf sınıflardan birini veriyorum. Sınıfta fakir ailelerin çocuklarının da olmasına özellikle dikkat ediyorum. Bilinçli ve sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan velilerimiz kendi aralarında toplantılar yapıyorlar. Finansman sağlayarak sınıfa lambri ve dolaplar yaptırıyorlar, ergonomik sıra alıyorlar, sınıfı boyatıyorlar, tablolar, bilgisayar, klima, projeksiyon makinesi alıyorlar. Okulumuzda her yıl iki sınıfı bu şekilde yaptırarak, şu anda bütün sınıflarımızın hiçbir eksiği kalmadı...”

Yöneticiler okullarının değerlerine zarar verecek ve öğrenciler arasında adalet duygusunu zedeleyecek isteklere karşı açık ve net tavırlar almaktadır. Bir Anadolu Lisesi yöneticisi bunu şöyle ifade etmektedir (A2);

“..geçen yıl 5 zayıfı olan bir öğrenciyi derslerden geçirmemiz için yerel bir politikacı telefon ettiğinde; ben politikacıların daha ciddi işlerle uğraştığını düşünüyordum, sizler basit işlerle uğraşıyorsunuz, dediğimde hemen özür diledi ve konuyu değiştirdi...”

Bir ortaokul yöneticisi de benzer konuda tepki gösterdiğini belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A12),

“...yerel bir politikacı, bir öğrencinin notunun yükseltilmesi konusunda beni aradığında, biz politikayı tamamen sizlere bıraktık, sizlerde eğitimi bize bırakınız dedim...”

Fen lisesi yöneticisi kurumunun itibarını olumsuz etkileyebilecek durumlar karşısında açık tavırlar sergilediğini belirterek bunu şöyle ifade etmektedir (A13);

“...okulun işleyişini bozacak ve yasal olmayan hiçbir girişime müsaade etmiyoruz. Herhangi bir konuda talep geldiği zaman etik olan ve mevzuata uygun olan şeyler yapılabilir ancak bunların dışındakiler kabul edilmez diyerek kesin tavrımızı belirtiyoruz...”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevresel baskı gruplarının okullara sağladıkları katkılar, okul yönetimlerinden beklentileri ve bazı durumlarda baskılarının olup olmadığının belirlenmesi yönetici perspektifinden ele alınarak incelenmiştir. Araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve sonuçlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir;

Çevredeki baskı gruplarından kamu kurumları, bazı büyük işletmeler, kırtasiyeler, dershaneler ve velilerin okullara katkı sağlamalarına karşın, eğitim sendikalarının, vakıflar dernekler vs. okullara maddi veya manevi herhangi bir katkılarının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim sendikaları, eğitimin kalitesinin yükseltilebilmesi için ulusal ve yerel düzeylerde öğretmenlere yönelik çalışmalar yapmalıdır. Bu konuda okul yöneticileri, kendi okulundaki sendika üyesi öğretmenleri teşvik etmelidir.

Bu çalışmada ilkokul, ortaokul ve lise kademelerine göre çevresel baskı guruplarının okullara katkıları, beklentileri ve baskılarının farklılaştığı görülmektedir. Baskı gruplarının etkileri okul türü ve kademesi, bulunduğu bölge, başarı durumu, öğrenci ve veli profiline göre değişebilmektedir.

Çevredeki büyük işletmeler, valiliğin öncülüğünde ve bakanlığa bağlı bütün okul türü ve kademesindeki gereksinimi olan öğrencilere elbise, ayakkabı ve çanta yardımı yapmaktadır. Bu katkıların dışında, çevredeki işveren örgütleri ve ticari kuruluşların okula katkı sağlamaları konusunda okul yöneticilerince projeler geliştirilmesine karşın, sağlanan katkılar genellikle sembolik düzeyde kalmaktadır. İşveren örgütleri ile bazı ticari kuruluşlar en çok katkıyı fen lisesi ile teknik ve endüstri meslek liselerine yapmaktadırlar. Fen liselerine yapılan katkıların bu okul türünün en başarılı olmasından, teknik ve endüstri meslek liselerine yapılan katkıların ise okul mezunlarının işletmelerin işgücü potansiyelini oluşturmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu okulların mezunlarını istihdam eden işletmeler, hizmetten faydalananlar öder anlaşışından hareket ederek, öğrenim çıktılarının daha nitelikli olması için okulların gereksinimi olan teknolojik altyapı desteği sağlamalıdır.

Kamu kurumlarından belediyeler, il özel idaresi ile diğer bazı kuruluşlar valiliğin ve milli eğitim müdürlüğünün öncülüğünde okullara bazı katkılar sağlamaktadırlar. Ayrıca Sosyal Yardım Vakfı yılda bir kez olmak üzere gereksinimi olan öğrenci ailelerine para yardımı sağlamaktadır. Toplumun dezavantajlı kesimlerinden gelen öğrencilere yönelik bu ve benzeri yardımların çeşitliliği ve miktarı artırılmalıdır.

Baskı gruplarından kırtasiyeler, öğrencilere kırtasiye malzemeleri ile ücretsiz kaynak kitap yardımı yapmaktadır. Kırtasiyeler okulların bilgisayar, televizyon,

fotokopi makinesi gibi teknolojik altyapı desteği ile küçük onarımların yapılmasına katkı sağlamaktadırlar. Bu desteklerin okullarda deneme sınavlarının yapılması, yardımcı kaynakların önerilmesi veya alınması ile öğrencilere yönelik reklam ve tanıtımların yapılmasının karşılığında sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Doğan, Uğurlu ve Kaya'nın (2013) çevresel baskı gruplarıyla geliştirilen olumlu ilişkilerin okulun gelişmesine katkı sağladığı yönündeki araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Okulların baskı gruplarıyla dolaylı da olsa ticari ilişkilerinde etik ilkelere özen göstermeleri gerekmektedir.

Dershaneler bazı öğrencileri indirimli veya ücretsiz olarak kaydederek okul başarısının yükselmesine katkı sağlamaktadırlar. Dershanelerin bu katkıyı, okulda yapılan tanıtımlar ve bunun sonucunda yapılan kayıtlar ile diğer bazı nedenlerden dolayı sağladığı söylenebilir. Dershanelerin sağladığı bu katkılardan özellikle dezavantajlı kesimden gelen ve çalışkan öğrencilerin faydalanmalarına özen gösterilmelidir.

Veliler çocuklarını ilkokullara kayıt ederken katkı sağlamakta, ancak bunun miktarını okulun başarısı ve özellikle öğretmeni tercih edebilme durumu belirlemektedir. Eğitim bölgesi dışındaki başarılı okullara kaydetmek daha çok katkı gerektirmektedir. Buna karşın okula katkı sağlayan velilerin okuldan beklentileri artmakta ve bu bazen baskıya dönüşebilmektedir. Bu baskılar genellikle öğrenciye yüksek not verilmesi, oturulacak yer ve sıra arkadaşı seçilmesi ile şube değişimi konularında olmaktadır. Bu ve benzeri beklentileri karşılanmayan veliler okul yöneticilerini, il milli müdürlüğüne veya telefonla bakanlığın ilgili birimine (Alo 147) şikâyet etmektedirler. Bu sonuç, Erdoğan ve Demirkasımoğlu'nun (2010) ilköğretimde yaptıkları çalışmada bazı velilerin, öğretmen ve yöneticilerin uzmanlık alanlarına müdahale ettiklerini, hatta neyi nasıl yapacakları konusunda aşırı kontrolcü ve baskıcı davrandıkları yönündeki araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Okulların bu ve benzeri baskılardan daha az etkilenmeleri için açık, hesap verebilir bir yönetim anlayışı geliştirmelidir.

Çalışmada baskı gruplarının Fen, Anadolu Öğretmen, Anadolu, Kız Teknik ve Meslek, Ticaret ve Turizm, İmam Hatip, Anadolu Sağlık Meslek ile Teknik ve Endüstri Meslek Liselerine daha az katkı sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Velilerin bu okullara kayıt sürecinde ve sonraki sınıflarda katkılarının çok az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Veliler, yöneticilerinden çocuklarına yüksek not verilmesi, başarısızlığına karşın sınıfını geçmesi, devamsızlık konusunda geçmişe yönelik raporun kabul edilmesi veya silinmesi ve şube değişimi konularında beklentileri olmaktadır. Bu beklentiler karşılanmadığında bazı üst düzey il yöneticileri, yerel politikacılar ve çevredeki diğer etkili kişiler aracılığı ile okul yönetimine baskı yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Okul-aile işbirliği güçlendirilerek öğrencinin başarı durumu hakkında aileler sürekli bilgilendirilmeli, ayrıca velilerin okula katkı sağlayabilmeleri için bu katkıların öğrencilerin hangi gereksinimlerini karşılamak için kullandıkları konusunda aileler bilgilendirilmelidir.

Çevredeki bazı vakıf ve dernekler okullarda sadece kurumları hakkında tanıtımlar yapmaktadırlar. Öğretmen sendikalarının bölgede eğitimin gelişmesi yönünde uzun bir süreden beri herhangi bir bilimsel etkinlik yapmadıkları, buna karşın sadece kendi üyelerinin yönetici olabilmeleri için kurslar düzenledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Hatta bazı sendikaların zaman zaman okulun işleyişine olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu sonuç Gemici'nin (2002) eğitim sendikalarının, okul geliştirme süreçlerine katkı sağladığı yönündeki araştırma sonucu ile çelişmektedir.

Okul yöneticileri baskı gruplarının beklenti ve baskılarını en aza indirebilmek için tarafsız, hesap verebilir, yasa ve yönetmeliklere bağlı, genel ve meslek etiği ilkelerini gözeterek yönetim yaklaşımı benimsemektedirler. Okul yöneticileri, baskı gruplarının öğrencilerin notlarının yükseltilmesi, devamsızlıklarının silinmesi ve ya geçmişe yönelik sağlık raporlarının kabul edilmesi biçimindeki beklenti ve baskıların azaltılmasında "e-okul sisteminin" ellerinin güçlendirdiğini, süresinde girilen not ve devamsızlığın sonradan değiştirilmediğini belirtmişlerdir. Yöneticiler yasal ve etik kuralları gözeterek bazı durumlarda okul ile baskı gruplarının karşılıklı faydalarına olan uygulamalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin notlarının değiştirilmemesi için, notların zamanında sisteme girilmesi ve hiçbir şekilde değiştirilmemesi için sistem güvenliği konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.

Okul aile birliği oluşturulurken eğitim düzeyi yüksek, çevrede tanınan, kolay ulaşılabilen, okulun gelişmesi için zaman ayırabilecek velilerin seçilmesine özen gösterildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın okul aile birlikleri, veliler ve çevredeki baskı gruplarından yeterli desteği sağlayamamaktadırlar. Okul aile birliği, okulun çevrede tanınması için etkinlikler düzenlemenin yanında yazılı ve görsel medya aracılığı ile tanıtımlar yapmalıdır.

Öğretmenlerin okul yönetiminden ders programları ve nöbet günü ve yerinin ayarlanması, belli gün ve saatlerde ders verilmemesi, sınıf seçimi ve kararlara katılma konusunda beklentileri olmaktadır. Öğretmenlerin bu istek ve beklentileri okulun işleyiş ve başarısını olumsuz yönde etkilememektedir. Ancak okul yöneticileri bazı durumlarda okulun genel çıkarlarını da gözeterek öğretmenlere küçük tavizler de verebilmektedirler. Bazı sendikalı öğretmenlerin az da olsa ayrıcalık beklentilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul yöneticileri öğretmenlerin istek ve beklentilerinin karşılanması konusunda örgütsel adalet ilkelerini göz önünde bulundurmalıdır.

Kaynaklar

- Abadan, N. (1959). Devlet idaresinde menfaat gruplarının rolü. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 233-248.
- Akad, M. (1979). *Çoğulcu demokrasilerde siyasal iktidar ve baskı grupları*. İstanbul: Z Yayınları.
- Akçalı, N. (1995). *Siyaset bilimine giriş*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Açıkalm, A. (1995). *Toplumsal kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*, İkinci Basım, Ankara: Personel Geliştirme Merkezi Yayın No: 10.

- Aktan, C.C.; Ay, H. ve Çoban, H. (2007). *Siyasal karar alma süreçlerinde çıkar grupları*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Akyüz, Y. (2001). *Türk eğitim tarihi*. Sekizinci Basım. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arabacı, A. (2008). Avrupa Birliği'nde çıkar temsilinin gelişimi, *Uluslararası İlişkiler*, 5(17), 73-103.
- Aydın, M. (2004). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. İkinci Basım, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Baas, A. (1990). *The role of business in education*. ERIC Digest Series Number: 47: 1-7. 12 Ocak 2014 tarihinde www.corpschoolpartners.org/pdf/hal_school_beverage_guidelines.pdf, adresinden alınmıştır.
- Bailey, K. D. (1994). *Methods of social research*. (4th ed.). New York: The Free Press.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi: nitelikli okul*. Ankara: Feyyal Matbaası.
- Bentley, A.F. (1908). *The process of Government, A Study of Social Pressures*, The University of Chicago Press. 2 Ocak 2014 tarihinde <https://archive.org/stream/processofgovernm00bent#page/n9/mode/2up> adresinden alınmıştır.
- Brown, J.A.C. (1992). *Siyasal propaganda*, (Yusuf Yazar, çev.). İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Bursalıoğlu, Z. (1998). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Onbirinci Basım. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çağlar, Ş. (1997). Baskı gruplarının siyasal iktidar üzerindeki etkileri, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*.(6), 279-295.
- Çam, E. (1991). *Siyaset bilimine giriş*, İstanbul: Der Yayınları.
- Canöz, K. (2007). *Halkla ilişkiler uygulaması olarak lobcilik*, İstanbul: NKM Yayınları.
- Cohen, L, Manion, L ve Morrison, K.(2007). *Research methods in education*, (6th ed.) London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle Creek, NJ: Pearson Education.
- Diñer, M.K. (1998). *Lobicilik*, Birinci Basım, İzmir: Alfa Yayınevi.
- Doğan, S.; Uğurlu, C.T. ve Kaya, H. (2013, Eylül). *Okul ve çevre ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, 22.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan bildiri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ehrmann, H.W. (1962). Batı demokrasilerinde bürokrasi ve menfaat grupları, (Erdoğan Güçbilmez, Çev.), *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 17(3), 425-45, (Orijinal Yayın, 1960).
- Emiroğlu, M. (1996). Türk milli eğitiminde sorunlar ve tedbirler. *Yeni Türkiye Özel Sayısı*, 2(7), 183-187.
- Erdoğan, Ç. ve Demirkasımoğlu, N.(2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 399-431.
- Gemici, Y. (2002). *Eğitim sendikalarının okul geliştirme sürecine etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Göksu, T. ve Bilgiç, V.K. (2003). Baskı grupları ve karar alma mekanizmalarına etkileri, *Amme İdaresi Dergisi*, 36 (2), 51-66.
- Granados, F.J. ve Knoke, D. (2010). Örgütlü çıkar grupları ve politik ağlar, 14. Bölüm, (Mehmet Said Türk, Çev.), *Siyaset sosyolojisi, devletler, sivil toplum ve küreselleşme*. Ankara: Phonix Yayınevi.
- Gül, H. (2006). Çevresel baskı gruplarının okulun genel işleyişine etkileri, (Kocaeli-İzmit Örneği). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 71-84.
- Hoy, W. K. ve Miskel, G.C. (2010). *Eğitim yönetimi: teori, araştırma ve uygulama*, (Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kapani, M. (2013). *Kamu hürriyetleri*, Yedinci Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları,
- Kapani, M.(2005). *Politika bilimine giriş*. Onyedinci Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Kazancı, M. (2001) *Halkla ilişkiler, kurumsal ve uygulamaya ilişkin sorunlar*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Kışlalı, A.T. (2007). *Siyaset bilimi*, Yedinci Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kodaloğlu, A. (1994). A.B.D.'de Lobi ve Lobcilik, *Avrasya Dosyası*, 1(4), 30-33.
- Kuzu, B. (1985). *Kamu yönetiminde baskı gruplarının rolü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Leslie, L. (1984). *Demokratik uygarlık*. (Haldun Günalp, Çev.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No.264.
- Masri, M. W. (1998, March). *The changing demand of the world of work*, International Conference, Vocational Education in the Asia-Pacific Region, Adelaide Institute of the South Australia. 31-39.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1995). Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği, 25.09.1995 ve 2539 sayılı Tebliğler Dergisi.
- Milli Eğitim Bakanlığı.(1996). Mesleki Eğitim Kanunu, 19.06.1986 tarih ve 19139 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı, 24-24 Şubat 2012, Antalya. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Yayın No: 5834.
- MEGEP. (2006). *Türkiye'deki mesleki eğitim ve öğretimi sisteminde sosyal ortaklar ve sosyal diyalogun rolünün güçlendirilmesi politika belgesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirme Projesi Yayını, Ankara.
- MESS, (1999). *Milenyum eşiğinde mesleki teknik ve eğitim*, Metal İşçileri Sendikası Yayınları No: 314, İstanbul: Kelebek Matbaası.
- Nural, E. (2002). Okul ve sınıf ortamı. E. Toprakçı (Ed.), *Eğitim Üzerine* (291-320), Ankara: Ütopya Yayınları.
- Oguz, Ş.K. (1992). *Avrupa topluluğunda ve Türkiye'de mesleki eğitim*, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Opfer, V.D.(2001). Beyond self-interest: educational interest groups and congressional influence, *Educational Policy*, 15(1),135-152.
- Okutan, C. (2006). Küreselleşme olgusu karşısında Türkiye'de baskı gruplarının değişen niteliği, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (1-2), 155-164.
- Özcan, K. (2006). *Mesleki ve teknik eğitimde finansman harcamalar ve maliyet*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Özer, A. (1996). Baskı Gruplarını gelişimi sınıflandırılması ve faaliyetleri, *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 532-559.
- Öztekin, A. (2003). *Siyaset bilimine giriş*, Dördüncü Basım. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Perris, L. (1998). Implementing education reforms in New Zealand:1987-97, A case study, Education World Bank, *The Education Reform and Management Series*, 1(1), 1-38.
- Psacharopoulos, G. (1990). Priorities in the financing of education. *International Journal of Educational Development*,10 (2-3):157-162.
- Tezcan, M.(2012). *Sosyolojiye giriş*, Yedinci Basım, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tezcan, M.(2010). Eğitimin Toplumsal Temelleri, V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş*. Yedinci Basım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- The Copenhagen Declaration. (2002, November). *Declaration of the european ministers of vocational education and training*, 5 Temmuz 2002 tarihinde http://www.bmbf.de/pubRD/copenhagen_declaration_eng_final.pdf adresinden alınmıştır.
- The American Federation of Teachers (2002). *Do charter schools measure up? The charter school experiment after 10 years: charter school study*, Washington, DC.
- Thomas, C.S. (2004). Research guide to U.S. and international interest groups, Clive S. Thomas (Eds.). *Interest groups and the socioeconomic and political system* (pp. 67-93), London: Praeger Publishers.

- Toprakçı, E. (2002). *Sınıf örgütünün yönetimi*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Toprakçı, E. (2001). Güç merkezleri açısından okulun örgütsel farklılıkları, *Eğitim Yönetimi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Bahar sayısı, 277-287.
- Tunaya, T.Z. (1982). *Siyasal kurumlar ve anayasa hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Turan, İ. (1987). *Siyasal demokrasi, siyasal katılma, baskı grupları ve sendikalar*. Eğitim Dizisi: 6. İstanbul: Türkiye Belediye-İş Sendikası.
- Tuş, M.(1995). Osmanlıda baskı gruplarının rolü üzerine bir deneme, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (6), 319-324.
- Uluç, A. (1999). *Türkiye’de siyasal iktidarı etkileyen baskı grubu olarak medya*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Watts, D.(2007). *Pressure groups: politics study guides*, Edinburg: Edinburg University Press.
- Winterton, J. (2000). Social dialogue over vocational training in market-led systems. *International Journal of Training and Development*, 4(1): 26-41.
- Zengingönül, O.(1998). *Avrupa Birliği’nde mesleki teknik eğitime yeni yaklaşımlar ve Türkiye için bir uyum analizi*, Ankara: TOBB Yayınları.

The Effects of Environmental Pressure Groups on School Management (Sample of Adiyaman City)

Assist.Prof. Dr. Kenan Özcan
Adiyaman University-Turkey
kozcan04@hotmail.com

Extended Abstract

Purpose: Pressure groups are considered as important factors in a democratic society. These groups can function at local, national and global frame and they began to be effective especially with the construction of modern state. These groups are effective both in macro level educational policies and school level management processes. Apart from groups outside the school, administrators, teachers and students are known as inner pressure groups. Besides, parent-teacher associations, endowments and unions are accepted as outer pressure groups. Although groups directly affect school management and policies in democratic societies, schools should resist against their pressures. In order to react of these pressures, schools should have strong principles. However, it is a matter of discussion if these pressure groups have any contributions to schools. Therefore, the main purpose of this study is to identify the contribution of these groups to schools. It is also aimed to find out what their pressures and expectations were.

Through this research, the answers of the following questions were researched:

1. Do you feel any pressure from environmental endowments, associations, unions, politicians, bureaucrats to your school?
2. Who are effective in parent-teacher associations? Do these groups contribute to your school? Do these groups have any expectations from your school?
3. What are the teachers' expectations from the school management?
4. How do you meet these groups' expectations without causing a damage in school values?

Method: In this research, phenomenological design was used. Eleven primary and secondary school principals were interviewed in this study. They were chosen by purposive sampling method. The data were collected by using a semi-structured interview method. The participants' answers were written down. The data were analyzed by two separate researchers by using content analysis method. The rate of coding similarity was calculated as 94%. After the analysis, the pressure groups were determined as employers' organizations, trade unions, endowments, associations, business organizations and parent-teacher associations. Their expectations, contributions and pressures were also identified, determined. The data were presented here as frequency and percentages.

Results: Results reveal that while pressure groups like public enterprises, some big business enterprises, stationeries, courses and parents contribute to the schools, trade unions, endowments, associations do not. It seems that expectations, contributions and pressure of the enviromental pressure groups on the schools differentiate in accordance with the level of school. This means that the effects of pressure groups can change according to the level and the type of school, location, success and parents' profile. The parents who contribute to the schools have much more pressure on it. These parents generally have pressure on schools about students' scores, the place the student sits, relations with classmates and branch changes. The parents who are not satisfied by the school administrators generally complain them to the authorities. The teachers' expect from principals to give them a good schedule, the day and the place of shift, the choice of class. Finally, it can be concluded that school adminstrators should have objectives, be accountable, ethical and dsefend legal approach in order to minimize these expectations. As a result of this research, it is understood that the school administrators should benefit from these groups' pressures by establishimng good communication and cooperation with them without giving harm to the school principles.

Keywords: Educational administration, Pressure groups, School administrators, Types of schools.

